

SVENDBORG VANDS STRATEGI FOR GRUNDVANDSBESKYTTELSE

Marts 2022

Indholdsfortegnelse

1.	Resumé.....	2
2.	Indledning.....	3
3.	Baggrund og formål.....	3
4.	Definition.....	4
5.	Målsætning.....	5
6.	Indsatser.....	5
7.	Interesseområder.....	10
8.	Prioritering.....	12
9.	Økonomi.....	17
10.	Implementering.....	19
	Bilag.....	21

1. Resumé

Rent drikkevand er ikke en selvfølge. Det kræver en vedholdende og målrettet indsats at sikre drikkevand af høj kvalitet nu og på langt sigt. Denne indsats omfatter bl.a. beskyttelse af grundvandsressourcen, som produktionen af drikkevand er baseret på. Med denne strategi er det hensigten at skabe rammer og retning for Svendborg Vands indsats for at beskytte grundvandet på kildepladserne. Målet er at fastholde *"Bæredygtig produktion af drikkevand baseret på rent grundvand"*. I strategien fokuseres der først og fremmest på de forebyggende indsatser. Der præsenteres et virkemiddelkatalog, hvoraf det fremgår, hvilke indsatser Svendborg Vand vil prioritere i en indsats for at beskytte grundvandet på kildepladserne. Indsatserne omfatter bl.a. medfinansiering af skovrejsning, dyrkningsaftaler, sløjfning af private brønde og borer og samt ekstern kommunikation.

Indsatsen for at beskytte grundvandet på kildepladserne er målrettet indvindingsoplandene til kildepladserne, som er kortlagt i forbindelse med Den Nationale Grundvandskortlægning. Samlet set omfatter indvindingsoplandene til Svendborg Vands kildepladser et areal på godt 46 km². Der er dog ikke behov for en målrettet indsats for at beskytte grundvandet på hele dette areal. Et mere nuanceret billede af beskyttelsesbehovet skabes via en underopdeling af indvindingsoplandene i interesseområder. Alt andet lige er behovet for at beskytte grundvandet størst indenfor de boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) samt de dele af indvindingsoplandene, der er kendetegnet ved, at grundvandet har en forholdsvis kort transporttid til kildepladserne. Med denne strategi målrettes den forebyggende indsats først og fremmest imod de dele af indvindingsoplandene, hvor grundvandet har en transporttid til kildepladserne på mindre end 25 år. Denne del af indvindingsoplandene kaldes for "næroplande" og omfatter pt. et areal på knap 25 km² på Svendborg Vands kildepladser.

Når der skal foretages en prioritering af forebyggende indsatser, er der med denne strategi lagt op til, at der først foretages en prioritering på kildepladsniveau og dernæst på matrikelniveau. Prioriteringen på kildepladsniveau indebærer klassifikation af alle kildepladser som enten A-, B- eller C-kildepladser, der afspejler, hvor højt forebyggende indsatser med henblik på at beskytte grundvandet er prioriteret – henholdsvis højt, mindre højt og lavt. På kildepladser, hvor forebyggende indsatser er højt prioriteret, foretages der dernæst en prioritering på matrikelniveau, hvor der dels tages stilling til, hvilke forebyggende indsatser, der skal tages i anvendelse, og dels, hvor de skal tages i anvendelse. Denne prioritering tager afsæt i indsatsprogrammerne, der er udarbejdet for henholdsvis A- og B-kildepladser. Af indsatsprogrammerne fremgår det endvidere, hvilke forebyggende indsatser, der har henholdsvis 1. og 2. prioritet.

Som et led i udarbejdelsen af strategien er der foretaget en vurdering af omfanget af forebyggende indsatser på Svendborg Vands kildepladser. Det vurderes, at der vil være behov for at beskytte grundvandet via skovrejsning og dyrkningsaftaler på et areal på mellem 645 og 765 ha. Størstedelen af denne indsats vil være målrettet A-kildepladser – kildepladserne tilknyttet Skovmølleværket. Hvor stor en forebyggende indsats, der skal gennemføres på Hvidkilde Kildeplads, er forbundet med stor usikkerhed grundet den verserende sag med Svendborg Kommune om fornyelse af vandindvindingstilladelsen.

Udgifterne, der er forbundet med beskyttelse af grundvandet på Svendborg Vands kildepladser, vurderes samlet set at beløbe sig til i størrelsesordenen 65 til 75 mio. kr. Denne vurdering er dog forbundet med stor usikkerhed. Da indsatsen for at beskytte grundvandet vil blive betragtet som et led i opfyldelsen af et

statsligt eller kommunalt fastsat, pålagt eller godkendt mål, vil der være mulighed for at øge den økonomiske ramme med et tillæg i henhold til §11 i bekendtgørelse nr. 938 om økonomiske rammer for vandselskaber med henblik på at dække udgifterne.

2. Indledning

Dansk vandforsyning er stort set uden undtagelser baseret på grundvand. Grundvandet har som udgangspunkt en kvalitet, der gør det muligt at producere drikkevand uden anvendelse af avanceret vandbehandling. Som regel er den simple beluftning og filtrering gennem sandfiltre, der finder sted på de danske vandværker, tilstrækkelig. Målet er at fastholde dette privilegium og derfor bygger dansk drikkevandspolitik på forebyggelse frem for rensning. Det kræver, at der gøres en indsats for at beskytte grundvandet. Denne indsats gennemføres af både offentlige og private aktører.

Staten spiller en vigtig rolle med hensyn til at sikre et godt udgangspunkt for indsatsen for at beskytte grundvandet via den gældende lovgivning, nationale vandplaner, pesticidhandlingsplaner, en godkendelsesordning for pesticider og en national overvågningsindsats (NOVANA). Med henblik på at skabe grundlag for, at der lokalt kan gennemføres en målrettet indsats for at beskytte grundvandet, kortlægger staten endvidere grundvandsressourcerne i forbindelse med Den Nationale Grundvandskortlægning.

Regioner og kommuner spiller ligeledes en væsentlig rolle i indsatsen for at beskytte grundvandet. Regionerne har ansvaret for at kortlægge og oprense forurening fra de ca. 38.000 forurenede grunde, der udgør en potentiel trussel imod grundvandet, og i kommunerne administreres en miljølovgivning, der bl.a. omfatter en lang række tilladelses- og godkendelsesordninger, der dels regulerer arealanvendelsen og dels regulerer placering og drift af anlæg, der udgør en potentiel grundvandstrussel. Kommunerne har endvidere ansvaret for at udarbejde indsatsplaner for grundvandsbeskyttelse på baggrund af resultaterne, der opnås i forbindelse med Den Nationale Grundvandskortlægning.

Kommunernes planlægning baner vej for, at der lokalt kan gennemføres en målrettet indsats for at beskytte grundvandet – en indsats, hvor vandforsyningerne spiller en central rolle både med hensyn til eksekvering og finansiering. Hvordan denne rolle udfyldes, er der stor forskel på fra vandforsyning til vandforsyning. Det kan der være mange forklaringer på. Her skal blot fremhæves størrelsen af vandforsyningen som en afgørende faktor. Sammenlignes et lille privat vandværk, der forsyner 100 husstande, med en stor regional vandforsyning, der forsyner en større dansk provinsby, er der stor forskel på forudsætningerne for at kunne arbejde målrettet med grundvandsbeskyttelse. Der er også stor forskel på ansvaret, der bæres med hensyn til at kunne opretholde en tilfredsstillende forsyningssikkerhed.

Hvilken rolle ønsker Svendborg Vand at spille i indsatsen for at beskytte grundvandsressourcen, som vores produktion af drikkevand er baseret på? Dette spørgsmål gives der et svar på med denne strategi.

3. Baggrund og formål

Rent drikkevand er ikke en selvfølge. Det kræver en vedholdende og målrettet indsats at sikre at drikkevandet, som vi leverer til vores kunder, har en høj kvalitet nu og på langt sigt. Denne indsats starter helt ude i det yderste led af forsyningskæden, hvor grundvandet, som vores drikkevandsproduktion er baseret på, dannes, og slutter først, når vi har leveret et produkt af høj kvalitet til vores kunder.

At beskytte grundvandet, som vores produktion af drikkevand er baseret på, er en kompleks opgave. Kvaliteten af grundvandet som vi indvinder på kildepladserne, afspejler nemlig i vid udstrækning det der kaldes for "fortidens synder". Det skyldes, at grundvandet som vi indvinder på kildepladserne, er mange år gammelt, når vi pumper det op af grundvandsmagasinerne. En logisk følge heraf er, at den fulde effekt af indsatsen, som vi gennemfører med henblik på at beskytte grundvandet, først ses om mange år. Planlægning af grundvandsbeskyttelse fordrer derfor en langsigtet forsyningsplanlægning for at sikre, at vi på langt sigt høster det fulde udbytte af vores investeringer i grundvandsbeskyttelse.

Det er dog ikke alene tidsperspektivet, der bidrager til opgavens kompleksitet, når grundvandet skal beskyttes. Kompleksiteten er også en afledt konsekvens af usikkerheden, der er forbundet med kortlægningen grundvandets strømningsveje. At vide hvor man skal sætte ind for at få den ønskede effekt, kan derfor være vanskeligt. Med Den Nationale Grundvandskortlægning er der dog skabt et stærkt fundament for planlægning af en indsats med henblik på at beskytte grundvandet i de områder, hvor effekten er størst. Endvidere har vi i dag stor viden om, hvilke trusler imod grundvandet, der er størst, og som derfor fordrer en målrettet indsats.

På Svendborg Vands kildepladser er det pesticiderne, der uden sammenligning udgør den største trussel. Der er således påvist udbredt forurening af grundvandet med pesticider på alle Svendborg Vands kildepladser undtagen Hvidkilde Kildeplads. Flere steder har forureningen tilmed et omfang, hvor vi nærmer os grænseværdierne for det tilladelige indhold i drikkevand. På kildepladserne i Svendborg By er denne trussel imod grundvandets kvalitet endvidere ledsaget af en anden væsentlig trussel i form af talrige forurenede grunde.

På baggrund af resultaterne, der er opnået i forbindelse med Den Nationale Grundvandskortlægning og supplerende kortlægningsaktiviteter udført af Svendborg Vand, er der allerede taget meget væsentlige skridt for at beskytte strategisk vigtige grundvandsressourcer. Partnerskabet med Naturstyrelsen og Svendborg Kommune om statslig skovrejsning øst for Svendborg i oplandet til kildepladserne tilknyttet Skovmølleværket, er det mest iøjnefaldende eksempel på dette. Denne indsats kan dog ikke stå alene. Der er derfor behov for en overordnet strategi for, hvordan indsatsen med henblik på at beskytte grundvandet skal gribes an på alle Svendborg Vands kildepladser. Det indebærer afklaring med hensyn til hvilke indsatser, der skal tages i anvendelse, hvor de skal tages i anvendelse og hvordan de skal prioriteres. Formålet med denne strategi for grundvandsbeskyttelse er at skabe denne afklaring for derigennem at sikre rammer og retning for indsatsen i de kommende år med henblik på at beskytte grundvandet.

4. Definition

Selvom det kan virke ganske åbenlyst, er det vigtigt indledningsvis at definere, hvad der i denne strategi skal forstås ved grundvandsbeskyttelse som begreb. Ofte defineres begrebet forholdsvis snævert som den målrettede indsats, der foregår i oplandet til en kildeplads med henblik på at forhindre forurening af grundvandet. I denne strategi er der dog valgt at tage afsæt i en bredere definition af begrebet med henblik på at skabe grundlag for en helhedsorienteret indsats. En helhedsorienteret indsats integrerer vandindvindingsstrategi, afværgeforanstaltninger og videregående vandbehandling som forhold, der også spiller en rolle i grundvandsbeskyttelsen. Med den rette vandindvindingsstrategi sikres den bedst mulige kvalitet af det oppumpede vand via kildepladsstyring. Med afværgeforanstaltninger kan forurening fra punktkilder fikseres og dermed forhindres at forurening spredes i grundvandsmagasinet. Med videregående

vandbehandling nyttiggøres en grundvandsressource af mindre god kvalitet samtidig med at risikoen for overudnyttelse af den rene ressource mindskes.

En følge af ovenstående definition er bl.a., at videregående vandbehandling ikke ses som et alternativ til grundvandsbeskyttelse, men som et virkemiddel i en bæredygtig anvendelse af grundvandsressourcen, der bidrager til at værne om den rene ressource ved at forhindre potentiel overudnyttelse. I denne strategi ses grundvandsbeskyttelse og videregående vandbehandling derfor ikke som et "enten-eller", men derimod som et "både-og".

5. Målsætning

Med denne strategi er der sat følgende mål for vores indsats med henblik på at beskytte grundvandet:

"Bæredygtig produktion af drikkevand baseret på rent grundvand"

Med bæredygtig produktion menes produktion under hensyn til mennesker og miljø. Det indebærer bl.a., at der i produktionen både tages højde for forsyningssikkerhed, arbejdsmiljø, energi- og materialeforbrug samt miljøpåvirkning.

Med rent grundvand menes grundvand, der overholder de til enhver tid gældende krav til drikkevandskvalitet jf. Drikkevandsbekendtgørelsen med mindre, der er tale om naturligt forekommende stoffer, der kan håndteres i forbindelse med den almindelige vandbehandling. Med andre ord må grundvandet hverken indeholde pesticider eller andre miljøfremmede stoffer i en koncentration, der overskrider den til enhver tid gældende grænseværdi for drikkevand.

Målsætningen er i tråd med Svendborg Vands gældende ejerpolitik, hvoraf det fremgår:

"Svendborg Vand A/S skal arbejde aktivt for sikring af drikkevand i dag og for fremtidige generationer gennem (.....) sikring af kildepladser mod forurening af tidligere og nuværende aktiviteter"

Svendborg Kommune påtænker at revidere ejerpolitikken i løbet af foråret 2022.

6. Indsatser

I denne strategi er det primære fokus på indsatserne, som Svendborg Vand har forudsætninger for at gennemføre. Denne indsats står ikke alene, men skal ses som en del af en større helhed, hvor også private og offentlige aktører (kommune, region og stat) spiller en central rolle i bestræbelserne på at opfylde målsætningen om "Bæredygtig produktion af drikkevand baseret på rent grundvand".

Svendborg Vand har mulighed for at beskytte grundvandet via:

- Forebyggende indsatser: Indsatser, der først og fremmest har til hensigt at forhindre forurening grundvandet fra nye forureningskilder. Et oplagt eksempel på forebyggende indsatser er skovrejsning og dyrkningsaftaler.
- Afværgeforanstaltninger: Indsatser, der først og fremmest har til hensigt at forhindre eller mindske forurening af grundvandet fra kendte forureningskilder. Eksempler på afværgeforanstaltninger omfatter afværgepumpning og renovering af indvindingsboringer med skorstenseffekt m.v.
- Bæredygtig vandindvinding: Spiller indirekte en væsentlig rolle i en indsats for at beskytte grundvandet. Formålet med indsatsen er at tilpasse kildepladsens drift til de givne forhold med

henblik på at sikre den bedst mulige vandkvalitet nu og på langt sigt. Eksempler på indsatser, der kan bidrage til bæredygtig vandindvinding, er etablering af nye kildepladser, ændret vandindvindingsstrategi, aktiv kildepladsstyring og videregående vandbehandling m.v.

I denne strategi er det valgt at fokusere på de forebyggende indsatser, som der er redegjort for i virkemiddelkataloget, der præsenteres nedenfor. I virkemiddelkataloget er det valgt at skelne mellem forebyggende indsatser målrettet den enkelte kildeplads (jf. afsnit 6.1) og indsatser med et bredere sigte (jf. afsnit 6.2). Bemærk, at virkemiddelkataloget ikke må opfattes som udtømmende. Det skal i stedet ses som et udtryk for det bedste bud på virkemidler på det foreliggende grundlag, når der skal prioriteres og planlægges en forebyggende indsats med henblik på at beskytte grundvandet. Det vil ikke være fyldestgørende i alle tilfælde og til alle tider og skal derfor løbende tilpasses den virkelighed som strategien skal hjælpe os med at navigere i (jf. kap. 10).

6.1 Forebyggende indsatser på kildepladsen

Nedenfor er forebyggende indsatser på kildepladsen beskrevet. Vægten er lagt på de forebyggende indsatser, der pt. vurderes at have størst relevans i forhold til beskyttelse af grundvandet på Svendborg Vands kildepladser.

Medfinansiering af offentlig skovrejsning

Når grundvandsbeskyttelse gennemføres via medfinansiering af offentlig skovrejsning, medfører det en effektiv beskyttelse af grundvandet, da det samtidig sikres, at der hverken må anvendes, håndteres eller opbevares pesticider eller gødning på de erhvervede arealer. Dette forbud tinglyses via en varig deklaration. Desuden tinglyses fredskov på det erhvervede areal. Det indebærer, at arealet forbliver skov i al fremtid i henhold til Skovlovens bestemmelser, hvilket giver en ekstra sikkerhed ved denne form for grundvandsbeskyttelse. I forbindelse med medfinansiering af offentlig skovrejsning vil vandselskabet endvidere få vide beføjelser med hensyn til erstatningsfri placering af vandforsyningsanlæg i skoven (boringer, ledninger og adgangsveje m.v.).

Der er også andre fordele forbundet med medfinansiering af offentlig skovrejsning. Der er således mange synergier knyttet til offentlig skovrejsning i form af CO₂-binding, mindsket næringsstofudvaskning, øget biodiversitet, rekreativ værdi, folkesundhed samt øget bosætning og forbedret skattegrundlag. Af samme årsag vurderer Det Økonomiske Råd, at grundvandsbeskyttelse via offentlig skovrejsning er det bedste tiltag med henblik på at beskytte grundvandet ud fra en samfundsøkonomisk betragtning (<https://dors.dk/oevrige-publikationer/kronikker-artikler/skovrejsning-samfundsøkonomisk-gevinst>).

Grundvandsbeskyttelse via medfinansiering af offentlig skovrejsning fordrer dog tålmodighed, da skovrejsningen gennemføres ad frivillighedens vej. Grundvandsbeskyttelsen realiseres således i takt med at lodsejerne ønsker at sælge eller bytte jord til formålet. Frivilligheden er dog også en styrke, da denne præmis alt andet lige opfattes positivt af de berørte lodsejere. Der er således tale om et virkemiddel, der som udgangspunkt er mindre konfliktfyldt end dyrkningsaftaler.

I september 2020 blev der indgået en skovrejsningsaftale mellem Svendborg Vand, Svendborg Kommune og Naturstyrelsen om statslig skovrejsning indenfor oplandene til kildepladserne tilknyttet Skovmølleværket (Holmdrup og Skovmølle Kildeplads). Skovrejsningsaftalen indebærer køb af op til 540 hektar jord med henblik på statslig skovrejsning over en periode på 20 år. Svendborg Vand medfinansierer

jordkøbet med 50 % imod, at der tinglyses en deklaration på de erhvervede arealer, der indebærer, at der i al fremtid hverken må anvendes, håndteres eller opbevares pesticider og gødning på de erhvervede arealer ligesom der ikke må deponeres, håndteres og opbevares "returjord" og spildevandsslam.

Medfinansiering af privat skovrejsning

Som et alternativ til medfinansiering af offentlig skovrejsning findes der også eksempler på partnerskaber mellem vandselskaber og private virksomheder om privat skovrejsning. Et godt eksempel på dette er Brylle Vandskov, der er beliggende sydvest for Odense – et skovrejsningsprojekt, der er realiseret via et partnerskab mellem VandCenter Syd og Hedeselskabet. Parterne har endvidere indgået en skovrejsningsaftale om privat skovrejsning på Holmehave Kildeplads øst for Glamsbjerg, der indebærer erhvervelse af op til 300 hektar jord over en periode på 5 år med henblik på privat skovrejsning. VandCenter Syd medfinansierer jordkøbet med 50 % imod, at der tinglyses en deklaration, der indebærer, at der i al fremtid hverken må anvendes, håndteres eller opbevares pesticider og gødning på de erhvervede arealer ligesom der ikke må deponeres, håndteres og opbevares "returjord" og spildevandsslam. Med partnerskabsaftalen følger endvidere vide beføjelser med hensyn til erstatningsfri placering af vandforsyningsanlæg i skoven (boringer, ledninger og adgangsveje m.v.) på lige fod med bestemmelserne i skovrejsningsaftaler om medfinansiering af offentlig skovrejsning.

Ligesom ved offentlig skovrejsning er der også talrige synergier knyttet til privat skovrejsning i form af CO₂-akkumulation, mindsket næringsstofudvaskning, øget biodiversitet, rekreativ værdi og folkesundhed m.v. Betingelserne for offentlighedens adgang til og brug af skoven er dog som udgangspunkt ikke de samme jf. bestemmelserne i Naturbeskyttelsesloven.

Dyrkningsaftale (pesticidfri drift og reduceret kvælstofnorm)

Det er også muligt at beskytte grundvandet via en dyrkningsaftale. En dyrkningsaftale, hvor effekten er sammenlignelig med effekten ved grundvandsbeskyttelse via offentlig eller privat skovrejsning, er en varig dyrkningsaftale om pesticidfri drift og reduceret kvælstofnorm. Ved en dyrkningsaftale af denne art tinglyses et varigt forbud imod anvendelse af pesticider på det berørte areal og mulighederne for at gøde arealet begrænses med henblik på at reducere udvaskningen af nitrat til grundvandet. Endvidere vil aftalen typisk også omfatte et forbud imod at tilføre spildevandsslam til de deklarationsbelagte arealer.

Der er færre synergier forbundet med dyrkningsaftaler om pesticidfri drift og reduceret kvælstofnorm. En reduceret kvælstofnorm vil reducere udvaskningen af kvælstof til vandmiljøet, og er der tale om en meget restriktiv aftale, vil det også kunne have en afsmittende effekt på biodiversiteten.

Grundvandsbeskyttelse via varige dyrkningsaftaler om pesticidfri drift og reduceret kvælstofnorm kan gennemføres hurtigere end grundvandsbeskyttelse via offentlig eller privat skovrejsning. Men det forudsætter, at kommunen er indstillet på at gennemføre indsatsen via ekspropriation, da det ikke vil være alle lodsejere, der vil være fristet af en vidtrækkende aftale af denne karakter. I Svendborg Kommune er der på byrådsmødet den 29. juni 2021 truffet en principbeslutning om ekspropriationsvilje, såfremt det ikke er muligt at indgå frivillige dyrkningsaftaler indenfor BNBO. Det betyder med andre ord, at en indsats med henblik på at beskytte grundvandet indenfor BNBO alt andet lige må forventes at kunne gennemføres indenfor en kortere årrække. Det er dog i denne sammenhæng vigtigt at understrege, at ekspropriation også kan være en langstrakt affære, hvilket taksationssagerne fra Beder og Bjellekær illustrerer.

Dyrkningsaftale (pesticidfri drift)

Det er også muligt at beskytte grundvandet via en mindre vidtrækkende dyrkningsaftale, der alene omfatter pesticidfri drift. Det er dog vigtigt at understrege, at en dyrkningsaftale af denne art ikke har en effekt, der kan sidestilles med effekten, der kan opnås via medfinansiering af offentlig eller privat skovrejsning. Ved en dyrkningsaftale om pesticidfri drift tinglyses der et varigt forbud imod at anvende, håndtere eller opbevare pesticider på arealet, der er omfattet af aftalen. Endvidere vil aftalen typisk også omfatte et forbud imod at tilføre spildevandsslam til de deklarationsbelagte arealer.

Der er kun få synergier forbundet med dyrkningsaftaler om pesticidfri drift. En dyrkningsaftale om pesticidfri drift vil (i princippet) kunne kombineres med økologisk drift. Når det ikke sker i praksis, skyldes det, at erstatningen for pesticidfri drift vil være en hindring for at opnå økologitilskud med de nuværende regler for EU-støtte.

Grundvandsbeskyttelse via dyrkningsaftaler om pesticidfri drift kan gennemføres hurtigere end grundvandsbeskyttelse via offentlig eller privat skovrejsning. Men det forudsætter, at kommunen er indstillet på at gennemføre indsatsen via ekspropriation, da det ikke vil være alle lodsejere, der vil være fristet af en dyrkningsaftale af denne karakter. I Svendborg Kommune er der på byrådsmødet den 29. juni 2021 truffet en principbeslutning om ekspropriationsvilje, såfremt det ikke er muligt at indgå frivillige dyrkningsaftaler indenfor BNBO. Det betyder med andre ord, at en indsats med henblik på at beskytte grundvandet indenfor BNBO alt andet lige må forventes at kunne gennemføres indenfor en kortere årrække. Som nævnt ovenfor viser de aktuelle taksationssager fra Beder og Bjellekær dog, at ekspropriation også kan være en langstrakt affære.

Jordkøb

Et vandselskab kan erhverve landbrugsjord med henblik på at beskytte grundvandet, når det sker i overensstemmelse med en indsatsplan. Det kan være en sidste udvej i de tilfælde, hvor hverken medfinansiering af skovrejsning eller indgåelse af dyrkningsaftaler lader til at være en farbar vej. I givet fald vil hensigten som regel være enten midlertidig bortforpagtning til eksempelvis pesticidfri drift, salg med tinglyste restriktioner, jordbytte eller skovrejsning som vandselskabet selv forestår.

At erhverve jord med henblik på at beskytte grundvandet er i sagens natur et meget omkostningstungt virkemiddel at tage i anvendelse, da vandselskabet som udgangspunkt bærer hele byrden ved finansieringen. Dertil kommer, at der ikke er mulighed for at afskrive investeringen over en længere årrække ved køb af jord, hvilket i mange tilfælde gør det svært at anvende dette virkemiddel i praksis. Det forventes der til gengæld at blive lavet om på jf. finanslovsaftalen for 2022, hvoraf det fremgår, at "aftalepartierne er enige om ... at give vandselskaberne mulighed for fremover at fordele udgifter til køb af jord, således at opkrævning af omkostninger hertil kan spredes over en årrække".

Tilskud til sløjfning af private brønde og borer

Private brønde og borer, der ikke længere anvendes, udgør en potentiel risiko for forurening af grundvandet via kortslutning mellem de øvre jordlag, hvor grundvandet ofte er mere forurenet med eksempelvis pesticider, og de dybereliggende grundvandsmagasiner, som produktion af drikkevand typisk er baseret på. Som udgangspunkt er det ejers pligt at sløjfe ubenyttede brønde og borer. Kommunerne giver som regel ejere af brønde og borer påbud om sløjfning ved tilslutning til almen vandforsyning. Der

findes dog stadig mange ubenyttede brønde og borer i det åbne land, som kommunerne ikke har kendskab til. Med henblik på at imødekomme dette problem findes der mange eksempler på ”frit lejde kampagner”, hvor vandselskaber eller vandsamarbejder tilbyder ejere af ubenyttede brønde og borer gratis sløjfning. Noget tyder dog på, at tilbuddet om gratis sløjfning kan blive udbredt til hele landet via en statslig tilskudsordning. Det fremgår således af finanslovsaftalen for 2022, at der som led i en styrket indsats for at beskytte grundvandet skal oprettes en ”tilskudspulje til afvikling af ubenyttede borer, der ikke er sløjfet på forsvarlig vis”. Det bliver interessant at se, hvordan dette udmøntes – i særdeleshed om tilskuddet dækker alle omkostninger ved sløjfning.

Ekstern kommunikation

En målrettet indsats med henblik på at beskytte grundvandet på kildepladsen indebærer også, at der gøres en indsats for at fremme en ”grundvandsvenlig” adfærd hos de mennesker, der bor eller på anden vis benytter arealerne i oplandet til kildepladsen. Denne indsats vil skulle skræddersys med blik for hvilke målgrupper, der er mest relevante at nå via en målrettet kommunikationsindsats. I det åbne land vil det primært være landbruget, skovbruget og øvrige erhvervsdrivende, der spiller en central rolle i denne sammenhæng, hvorimod det i byområder i højere grad vil være villaejere og boligforeninger m.v. En indsats overfor erhvervsdrivende vil primært være dialogbaseret, mens indsatsen over for private borgere i højere grad vil have karakter af målrettede kampagner og kompetenceudvikling.

6.2 Øvrige forebyggende indsatser

Øvrige forebyggende indsatser omfatter i denne strategi indsatser, der ikke er målrettet den enkelte kildeplads, men som også vurderes at spille en væsentlig rolle, når målsætningen om ”bæredygtig produktion af drikkevand baseret på rent grundvand” skal imødekommes. Nedenfor er de væsentligste forebyggende indsatser af denne karakter beskrevet.

Samarbejde med eksterne interessenter

Som nævnt i indledningen er der mange offentlige og private aktører, der spiller en vigtig rolle i indsatsen for at beskytte grundvandet. At være opmærksom på de muligheder, der byder sig i samarbejdet med eksterne interessenter, er derfor afgørende. Det er eksempelvis denne opmærksomhed, der har banet vej for skovrejsningsaftalen med Svendborg Kommune og Naturstyrelsen samt partnerskabet med Svendborg Kommune og Region Syddanmark om opsporing af pesticidpunktkilder.

Udover rollen som samarbejdspartner spiller Svendborg Kommune i sagens natur også en helt central rolle som både ejer og myndighed, der er værd at fremhæve i denne sammenhæng. Med hensyn til kommunens myndighedsopgaver er det i særdeleshed kommune- og sektorplanlægningen samt den almindelige myndighedsbehandling i forbindelse med eksempelvis vandindvindingstilladelser og miljøgodkendelser, der har betydning i forhold til Svendborg Vands grundvandsinteresser.

Skoletjenesten

Skoletjenesten tager imod besøgende på Svendborg Vands anlæg og tilbyder besøg i børnehaver og på skoler, og spiller dermed en vigtig rolle i en langsigtet, forebyggende indsats. Ved at udbrede viden om vores arbejdsområder og udfordringer, kan vi være med til at skabe en endnu stærkere interesse og forståelse for det ansvar, vi alle har for at passe på grundvandet.

Skovmølleværket og det omkransende skovområde kan komme til at spille en større rolle som formidlingscenter bl.a. med fokus på grundvandsbeskyttelse i takt med at et nyt vandværk etableres og planerne om en udvidelse af undervisningsfaciliteterne realiseres.

Desuden har Skoletjenesten i samarbejde med SEF, Go2Green, Svendborg Kommune og Tåsingeskolens Science-linje lanceret undervisningsmaterialet "Klima til læring og debat", som retter sig mod elever i udskolingen og indeholder forskellige perspektiver og dilemmaer i forhold til rent drikkevand.

Ekstern kommunikation

En række eksterne interessenter kan adresseres for at fremme en mere grundvandsvenlig adfærd hos specifikke målgrupper - eksempelvis haveejere samt børn og unge – eller mere generelt kunder/borgere i Svendborg Kommune. Det kan ske via mærkedage (f.eks. Vandets Dag), kampagner (f.eks. giftfri have-kampagner), kompetenceudvikling (f.eks. kurser i giftfri køkkenhave) samt rundvisninger på anlæg eller i det kommende skovområde m.v.

7. Interesseområder

Ved prioritering og planlægning af en målrettet indsats med henblik på at beskytte grundvandet på Svendborg Vands kildepladser spiller metoden, der benyttes i forbindelse med afgrænsningen af interesseområderne for indsatsen, en central rolle. Som et led i Den Nationale Grundvandskortlægning foretages der på baggrund af modelberegninger en udpegning af indvindingsoplandene til kildepladserne med udgangspunkt i de gældende vandindvindingstilladelser. Hermed gives et godt bud på, hvad der kan danne ramme for en målrettet indsats. Udpegningen af indvindingsoplandene fremgår af *Bekendtgørelse nr. 2071 af 11. november 2021 om udpegning af drikkevandsressourcer*.

Det er ikke dog alle områder i indvindingsoplandene, hvor der er behov for en målrettet indsats med henblik på at beskytte grundvandet. Ved prioritering og planlægning af en målrettet indsats er det derfor nødvendigt at skabe et mere nuanceret billede af beskyttelsesbehovet. Det skabes ved at foretage en opdeling af indvindingsoplandene i interesseområder, der afspejler behovet. Opdelingen kan foretages på baggrund af kendskab til de følgende forhold på kildepladsen:

- Grundvandets transporttid:
 - Hvor lang transporttid har grundvandet til indvindingsboringerne på kildepladsen?
- Grundvandsdannelse:
 - Hvor sker der grundvandsdannelse?
 - Hvor stor er grundvandsdannelsen?
 - Hvilke dele af indvindingsoplandet er grundvandsdannende opland til kildepladsen?
- Grundvandets sårbarhed:
 - Hvilke dele af indvindingsoplandet er udpeget som indsatsområde med hensyn til nitrat i forbindelse med Den Nationale Grundvandskortlægning?
 - Er grundvandet i indvindingsoplandet sårbart overfor forurening med pesticider og nedbrydningsprodukter?

I denne strategi er det valgt at benytte grundvandets transporttid til kildepladserne som grundlag for en opdeling af indvindingsoplandene i interesseområder på regional skala. De dele af indvindingsoplandene, hvor grundvandet har en transporttid til kildepladserne på mindre end 25 år, kaldes for "næroplande",

hvorimod de dele af indvindingsoplandene, hvor grundvandet har en transporttid til kildepladserne på mere end 25 år, kaldes for "fjernoplande". Denne opdeling benyttes som grundlag for en overordnet prioritering af den målrettede indsats med henblik på at beskytte grundvandet. Her vægtes en indsats i næroplande højest, da der indenfor næroplande er større risiko for at forurening af grundvandet vil udgøre en trussel imod kildepladserne, og en målrettet indsats netop her derfor (alt andet lige) vil være mere effektiv.

Når en transporttid på 25 år er valgt som skelsættende, skyldes det, at mange miljøfremmede stoffer enten nedbrydes eller fortyndes i et omfang, der medfører en betydelig reduktion af risikoen for forurening af kildepladserne ved en transporttid i grundvandsmagasinerne på mere end 25 år. Det er dog vigtigt at understrege, at der heri ligger en grov generalisering, da miljøfremmede stoffer er en kompleks gruppe af stoffer med vidt forskellige fysiske og kemiske egenskaber. En transporttid i grundvandsmagasinerne på 25 år vil sandsynligvis ikke være tilstrækkelig ved svært nedbrydelige miljøfremmede stoffer såsom perfluorerede PFAS-forbindelser. I forbindelse med udarbejdelsen af denne strategi er det dog valgt at antage, at anvendelse og bortskaffelse af disse vil blive strengere reguleret fremover med henblik på at undgå forurening af vandmiljøet. Valget af en transporttid på 25 år som skelsættende i strategien skal derfor primært ses som en skelnen, der afspejler et trusselbillede domineret af pesticider og nedbrydningsprodukter.

Transporttiden spiller også en central rolle i kortlægningen af de boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) som Miljøstyrelsen foretager som et led i Den Nationale Grundvandskortlægning. I denne forbindelse foretages der en modelberegning af BNBO med anvendelse af en transporttid på 1 år omkring alle aktive indvindingsboringer. Ved beregningerne tages der udgangspunkt i de gældende vandvindingstilladelser og den aktuelle fordeling af indvindingsmængderne mellem de aktive indvindingsboringer. Resultatet af beregningerne fremgår af *Bekendtgørelse nr. 2071 af 11. november 2021 om udpegning af drikkevandsressourcer*.

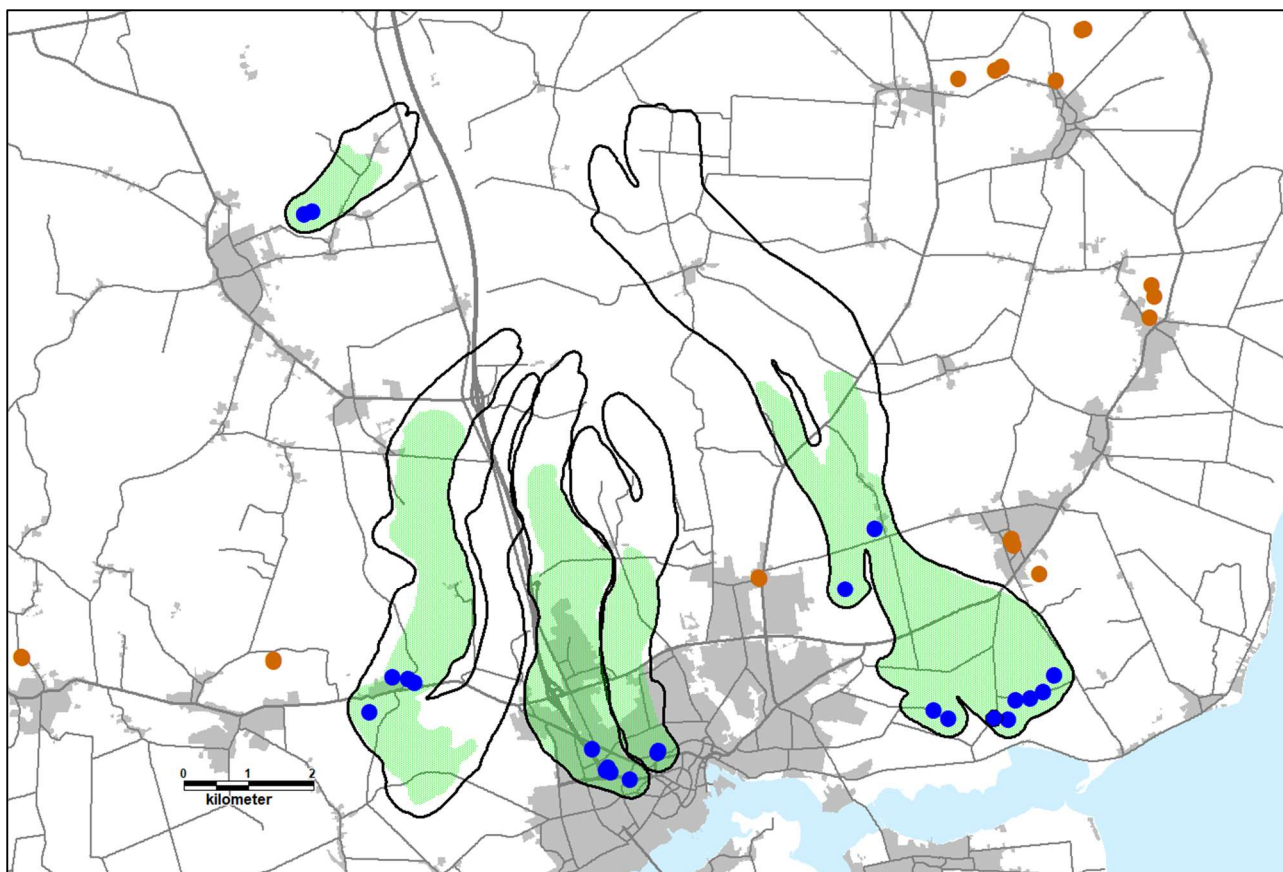
Kildeplads	Beregningsgrundlag	BNBO	Næropland (T < 25 år)	Fjernopland (T > 25 år)	Indvindingsopland
Hovedværket	600.000 m ³ /år	26,4 ha	5,08 km ²	1,73 km ²	6,81 km ²
Grubbemøllen	300.000 m ³ /år	10,6 ha	2,26 km ²	3,21 km ²	5,47 km ²
Holmdrup	550.000 m ³ /år	11,7 ha	9,42 km ²	9,58 km ²	19,00 km ²
Skovmølle	350.000 m ³ /år	12,7 ha			
Hvidkilde	700.000 m ³ /år	29,4 ha	5,85 km ²	5,89 km ²	11,74 km ²
Landet	100.000 m ³ /år	4,2 ha	1,13 km ²	0,26 km ²	1,39 km ²
Lunde	200.000 m ³ /år	4,0 ha	1,04 km ²	0,81 km ²	1,85 km ²
Sum	2.700.000 m ³ /år	99 ha	24,78 km ²	21,48 km ²	46,26 km ²

Tabel 1: Tabellen viser arealerne af henholdsvis BNBO, nær- og fjernoplande samt indvindingsoplande på Svendborg Vands kildepladser. Bemærk, at én km² svarer til 100 hektar. Endvidere viser tabellen indvindingsmængden, der er benyttet som grundlag for beregningen. Indvindingsmængden, der benyttes som grundlag for beregningen, skal ideelt set afspejle vandindvindingstilladelsen. Det har dog ikke været muligt i alle tilfælde, da der endnu ikke foreligger en vandindvindingstilladelse for Hvidkilde Kildeplads samt kildepladserne i byen. Her er der i stedet taget udgangspunkt i de ansøgte vandindvindingsmængder i ansøgningen til Svendborg Kommune fra november 2019.

Med henblik på at illustrere, hvor store områder, der er udpeget som henholdsvis BNBO, nær- og fjernoplande samt indvindingsoplande på Svendborg Vands kildepladser, er der i tabel 1 præsenteret en oversigt på kildepladsniveau. Det fremgår af figur 1, at BNBO på Svendborg Vands kildepladser udgør i alt

ca. 1 km², hvilket svarer til ca. 2 % af indvindingsoplandenes samlede areal. Endvidere fremgår det af tabellen, at næroplande på Svendborg Vands kildepladser udgør lidt mere end halvdelen af indvindingsoplandenes samlede areal. Beliggenheden af oplandene er vist på figur 1.

Både i forhold til interesseområders størrelse og beliggenhed er det vigtigt at understrege, at Miljøstyrelsen ikke har haft mulighed for at foretage beregningerne på baggrund af gældende vandindvindingstilladelser. I stedet har Miljøstyrelsen taget udgangspunkt i de indvindingsmængder, der er benyttet som grundlag for ansøgningen om fornyelse af vandindvindingstilladelserne på Svendborg Vands kildepladser fra november 2019 (jf. tabel 1). I skrivende stund har Svendborg Kommune endnu ikke taget endelig stilling til ansøgningen vedr. Hvidkilde Kildeplads samt kildepladserne i byen (Hovedværket og Grubbemøllen). Meget tyder dog på, at Svendborg Kommune ikke er indstillet på at give Svendborg Vand tilladelse til at indvinde de 700.000 m³/år, der er søgt om. I stedet er der blevet stillet en tilladelse på blot 300.000 m³/år i udsigt. Såfremt kommunen står fast, vil der derfor være behov for at foretage en genberegning af interesseområders størrelse og beliggenhed på både Hvidkilde Kildeplads og de øvrige kildepladser, hvor der vil være behov for at øge indvindingen for at kompensere for tabet.

Figur 1: Kortet viser afgrænsningen af indvindingsoplande og næroplande til Svendborg Vands kildepladser (ekskl. Landet Kildeplads). Indvindingsoplande er optegnet med sorte streger, hvorimod næroplande er vist med grøn farve. Svendborg Vands indvindingsboringer er vist som blå prikker på kortet.

Et andet forhold, der ikke er taget højde for ved beregningerne, som Miljøstyrelsen har foretaget i forbindelse med Den Nationale Grundvandskortlægning, er Svendborg Vands langsigtede planer for kildepladserne. Planerne om udvidelsen af Holmdrup Kildeplads er således ikke medregnet. Her vil Miljøstyrelsens modelberegninger i stedet blive suppleret af modelscenarioberegninger, som Svendborg

Vand selv foranlediger, med henblik på at få skabt et tilfredsstillende beslutningsgrundlag. I praksis betyder det, at en indsats vil kunne udvides udover de interesseområder, der er kortlagt i forbindelse med Den Nationale Grundvandskortlægning, når det er begrundet med planer om øget indvinding på eksisterende kildepladser eller etablering af helt nye kildepladser.

Endelig er det også vigtigt at nævne, at modelberegninger altid vil være forbundet med usikkerhed. Modelberegninger af interesseområdernes beliggenhed må derfor ikke bruges ukritisk. Når der i denne strategi lægges op til, at en indsats målrettet næroplande til kildepladserne prioriteres højest reduceres usikkerheden, da udpegningsområdet af denne del af indvindingsoplandene er langt mere sikker. Usikkerheden tages der desuden også højde for, når der på baggrund af en konkret vurdering skal tages stilling til hvilken indsats, der skal gennemføres med henblik på at beskytte grundvandet (jf. kap. 8).

8. Prioritering af indsatser

På baggrund af de forebyggende indsatser (jf. kap. 6) og afgrænsningen af interesseområderne (jf. kap. 7) præsenteres i dette kapitel en overordnet model for prioritering af forebyggende indsatser med henblik på at beskytte grundvandet. Som tidligere nævnt omfatter forebyggende indsatser både indsatser målrettet den enkelte kildeplads og indsatser med et bredere sigte.

I denne sammenhæng er fokus rettet mod prioritering af forebyggende indsatser målrettet kildepladsen, da denne indsats spiller den altafgørende rolle i forhold til opfyldelsen af målsætningen om *”bæredygtig produktion af drikkevand baseret på rent grundvand”*. Disse indsatser er desuden forbundet med store omkostninger (jf. kap. 9). Det er eksempelvis i forbindelse med denne prioritering, der træffes beslutning om, hvor der som et led i indsatsen for at beskytte grundvandet skal erhverves jord med henblik på skovrejsning eller indgås dyrkningsaftaler.

I forbindelse med prioritering af forebyggende indsatser på kildepladsen er det i denne strategi valgt, at der først foretages en overordnet prioritering på kildepladsniveau og dernæst en prioritering på matrikelniveau (lokalt niveau). Prioriteringen på kildepladsniveau har til hensigt at fastlægge det overordnede ambitionsniveau for indsatsen på kildepladsen, hvorimod prioriteringen af indsatsen på matrikelniveau har til hensigt at sikre, at de forebyggende indsatser tages i anvendelse i de dele af interesseområderne, hvor effekten vurderes at være størst.

Kildeplads	Prioritering af forebyggende indsatser på kildepladsniveau	Primært interesseområde for forebyggende indsatser
Type A	Forebyggende indsatser for at beskytte grundvandet er højt prioriteret.	Næroplande
Type B	Forebyggende indsatser for at beskytte grundvandet er mindre højt prioriteret.	BNBO
Type C	Forebyggende indsatser for at beskytte grundvandet er lavt prioriteret.	25 m beskyttelseszoner

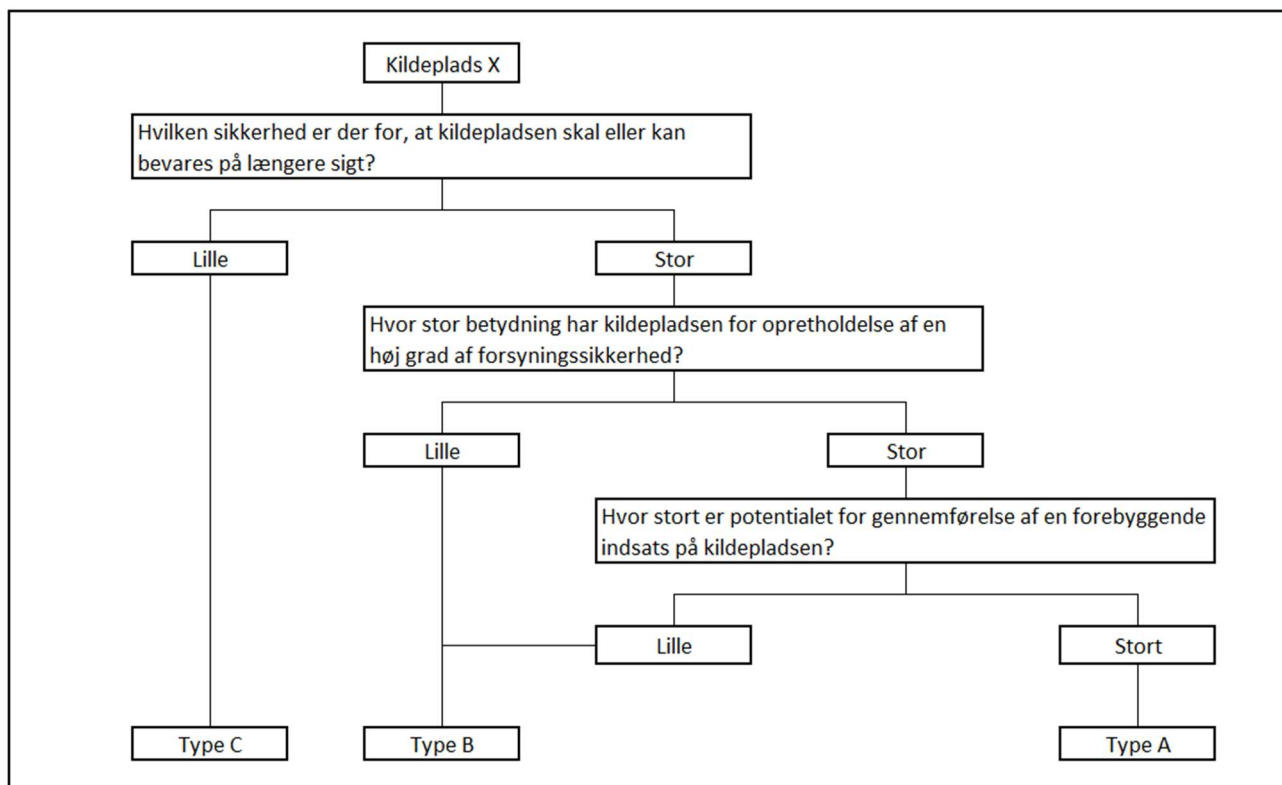
Tabel 2: Tabellen viser klassifikationen af Svendborg Vands kildepladser, som danner grundlag for prioritering af forebyggende indsatser på kildepladsniveau.

8.1 Prioritering på kildepladsniveau

Ved prioritering af forebyggende indsatser på kildepladsniveau foretages en klassifikation af alle kildepladser som enten A-, B- eller C-kildepladser. Formålet er at skabe grundlag for, at ressourcerne, der anvendes på forebyggende indsatser, målrettes kildepladserne, hvor udbyttet er størst. Klassifikationens betydning for prioriteringen af forebyggende indsatser fremgår af tabel 2. Når der skal foretages en klassifikation af kildepladserne, er de følgende forhold udslagsgivende:

- Kildepladsens fremtid: Ved planlægning af en indsats for at beskytte grundvandet på en kildeplads er det afgørende at vide, hvilken rolle kildepladsen forventes at spille i fremtiden. Er der planer om at lukke kildepladsen? Er det muligt at få tilladelse til at indvinde den ønskede vandmængde? Hvis det ikke er tilfældet, skaber det et særdeles spinkelt grundlag for langsigtede investeringer i en forebyggende indsats med henblik på at beskytte grundvandet.
- Forsyningssikkerhed: Ved planlægning af en forebyggende indsats for at beskytte grundvandet spiller kildepladsens betydning for forsyningssikkerheden en central rolle, når der skal tages stilling til omfanget af indsatsen. Hvis kildepladsen spiller en central rolle i denne sammenhæng, skal det også afspejles i forbindelse med prioriteringen af en forebyggende indsats med henblik på at beskytte grundvandet.
- Arealanvendelse: Ved planlægning af en indsats for at beskytte grundvandet på en kildeplads spiller potentialet for gennemførelse af forebyggende indsatser i oplandet til kildepladsen en central rolle, når der skal tages stilling til omfanget af indsatsen. Er potentialet begrænset, vil der være stor sandsynlighed for, at en forebyggende indsats ikke vil være udslagsgivende i forhold til mulighederne for at kunne opretholde en produktion drikkevand baseret på rent grundvand. Det gør sig eksempelvis gældende for kildepladserne i Svendborg By. Omfanget af den forebyggende indsats skal derfor være afstemt i forhold til denne virkelighed.

På baggrund af forholdene, der er beskrevet ovenfor, foretages en klassifikation af Svendborg Vands kildepladser via flowdiagrammet, der er vist på figur 2. Tabel 3 viser den aktuelle klassifikation af Svendborg Vands kildepladser. Det fremgår af tabel 3, at to kildepladser er klassificeret som type A (Holmdrup og Skovmølle), to kildepladser er klassificeret som type B (Lunde og Byen), én kildeplads er klassificeret som type C (Landet) og én kildeplads pt. er uafklaret (Hvidkilde). Årsagen til, at Landet er klassificeret som type C er, at kildepladsen forventes lukket indenfor en kortere årrække. Årsagen til, at der ikke er foretaget en klassifikation af Hvidkilde Kildeplads, er stor usikkerhed om kildepladsens fremtid. Svendborg Vand har søgt om tilladelse til at indvinde 700.000 m³/år, men hidtil har Svendborg Kommune stillet i udsigt, at der kun kan gives en tilladelse på maksimalt 300.000 m³/år og med vilkår, der indebærer, at tilladelsen kan nedsættes yderligere såfremt tilstanden i Hvidkilde sø ikke bedres. Når der er skabt klarhed om kildepladsens fremtid (forventeligt i løbet af 2022) vil der blive foretaget en klassifikation i henhold til metoden, der er skitseret i figur 2. Heraf følger naturligvis også stor usikkerhed med hensyn til omfanget af en forebyggende indsats med henblik på at beskytte grundvandet på kildepladsen (jf. kap. 9).

Figur 2: Flowdiagrammet illustrerer metoden, der benyttes ved klassifikation af Svendborg Vands kildepladser.

Kildeplads	Kildepladsens fremtid	Forsyningssikkerhed	Arealanvendelse	Type
Byen	Stor sikkerhed	Stor betydning	Lille potentiale	B
Holmdrup	Stor sikkerhed	Stor betydning	Stort potentiale	A
Hvidkilde	Uafklaret	Stor betydning	Stort potentiale	?
Landet	Lille sikkerhed	Lille betydning	Stort potentiale	C
Lunde	Stor sikkerhed	Lille betydning	Stort potentiale	B
Skovmølle	Stor sikkerhed	Stor betydning	Stort potentiale	A

Tabel 3: Tabellen viser den aktuelle klassifikation af Svendborg Vands kildepladser. Metoden, der er benyttet i forbindelse med klassifikationen, fremgår af figur 2. Klassifikationen er dynamisk og vil være genstand for løbende evaluering, da væsentlige ændringer i forudsætningerne, der ligger til grund for klassifikationen, kan have indflydelse på klassifikationen.

8.2 Prioritering på matrikelniveau

Når der er foretaget en prioritering af forebyggende indsats på kildepladsniveau, er der banet vej for detailprojektering af den forebyggende indsats på matrikelniveau. Ved detailprojektering på matrikelniveau tages der udgangspunkt i indsatsprogrammerne for henholdsvis A-kildepladser (jf. tabel 4) og B-kildepladser (jf. tabel 5). Indsatsprogrammerne illustrerer, hvor det kan være relevant at gennemføre forebyggende indsats med henblik på at beskytte grundvandet, samt hvilke forebyggende indsats, der i givet fald har henholdsvis 1. og 2. prioritet. Bemærk, at indsatsprogrammerne for henholdsvis A- og B-kildepladserne er identiske indenfor BNBO og fjernoplande. Forskellen mellem indsatsprogrammerne afspejles alene i omfanget af forebyggende indsats indenfor næroplande, hvilket er i tråd med klassifikationen i tabel 2. Ønskes en mere udførlig forklaring på de valg, der er truffet i forbindelse med udarbejdelsen af indsatsprogrammerne, henvises til bilag 1.

Indsatsprogram for A-kildepladser			
Indsats \ Interesseområde	BNBO (T < 1 år)	Næropland (T < 25 år)	Fjernopland (T > 25 år)
Medfinansiering af skovrejsning			
Dyrkningsaftaler (pesticidfri drift)			
Dyrkningsaftaler (pesticidfri drift og reduceret kvælstofnorm)			
Jordkøb			
Sløjfning af private brønde og borer			
Ekstern kommunikation			

Tabel 4: Indsatsprogrammet viser, hvor der kan være behov for forebyggende indsatser med henblik på at beskytte grundvandet på A-kildepladser. Farverne viser, hvilke forebyggende indsatser, der i givet fald har henholdsvis 1. prioritet (rød) og 2. prioritet (gul). Vurderes der derimod ikke at være behov for en forebyggende indsats udover den offentlige indsats, er det vist med grøn signatur.

Indsatsprogrammerne er først og fremmest tænkt som beslutningsstøtte og giver dermed ikke endelige svar med hensyn til hvilken forebyggende indsats, der skal gennemføres, og hvor den skal gennemføres. Den endelige beslutning vil altid bero på en konkret vurdering, hvor detailviden om de hydrogeologiske forhold (grundvandsdannelse og sårbarhed m.v.), forureningskilderne (kortlagte punktkilder og nuværende arealanvendelse m.v.), planmæssige forhold (kommuneplaner, indsatsplaner og vandforsyningsplaner etc.) samt intern forsyningsplanlægning ligeledes inddrages.

Indsatsprogram for B-kildepladser			
Indsats \ Interesseområde	BNBO (T < 1 år)	Næropland (T < 25 år)	Fjernopland (T > 25 år)
Medfinansiering af skovrejsning			
Dyrkningsaftaler (pesticidfri drift)			
Dyrkningsaftaler (pesticidfri drift og reduceret kvælstofnorm)			
Jordkøb			
Sløjfning af private brønde og borer			
Ekstern kommunikation			

Tabel 5: Indsatsprogrammet viser, hvor der kan være behov for forebyggende indsatser med henblik på at beskytte grundvandet på B-kildepladser. Farverne viser, hvilke forebyggende indsatser, der i givet fald har henholdsvis 1. prioritet (rød) og 2. prioritet (gul). Vurderes der derimod ikke at være behov for en forebyggende indsats udover den offentlige indsats, er det vist med grøn signatur.

9. Økonomi

I dette kapitel er der redegjort for udgifterne, der vil være forbundet med implementeringen af Svendborg Vands strategi for grundvandsbeskyttelse. Der er alene redegjort for udgifterne, der vil være forbundet med forebyggende indsatser, der er omfattet af indsatsprogrammerne (jf. tabel 4 og 5), da langt hovedparten af udgifterne til grundvandsbeskyttende foranstaltninger kan henføres til forebyggende indsatser på kildepladserne. Størst betydning i denne sammenhæng har omfanget af forebyggende indsatser i form af medfinansiering af skovrejsning og dyrkningsaftaler på Svendborg Vands kildepladser. I tabel 6 er der vist en vurdering af omfanget. Bemærk, at der for Hvidkilde Kildeplads er angivet et interval, der udtrykker usikkerheden, der er forbundet med klassifikationen af kildepladsen jf. tabel 3. Intervallet afspejler om kildepladsen klassificeres som enten type A, B eller C.

Kildeplads	Medfinansiering af skovrejsning	Dyrkningsaftaler	
		Pesticider	Pesticider og kvælstof
Grubbemølleværket	0 ha	0 ha	0 ha
Hovedværket	0 ha	5 ha	0 ha
Hvidkilde	0 ha	0 - 120 ha	0 ha
Landet	0 ha	0 ha	0 ha
Lunde	0 ha	0 ha	10 ha
Skovmølle	540 ha	60 ha	30 ha
Holmdrup			
Sum	540 ha	65 - 185 ha	40 ha

Tabel 6: Tabellen viser en vurdering af omfanget af forebyggende indsatser med henblik på at beskytte grundvandet på Svendborg Vands kildepladser i form af henholdsvis medfinansiering af skovrejsning og dyrkningsaftaler. Det er vigtigt at understrege, at vurderingen er forbundet med forholdsvis stor usikkerhed.

I tabel 7 er der med afsæt i det vurderede omfang af indsatsen (jf. tabel 6) foretaget en beregning af de forventede udgifter til forebyggende indsatser på Svendborg Vands kildepladser. Det fremgår af tabel 7, at udgifterne, der er forbundet med beskyttelse af grundvandet på Svendborg Vands kildepladser, samlet set forventes at beløbe sig til mellem 65 og 75 mio. kr. Drift og internt tidsforbrug er ikke medregnet.

	Udgift pr. enhed (inkl. procesomkostninger)	Omfang af indsats	Samlet udgift
Medfinansiering af skovrejsning	100.000 kr./ha	540 ha	54 mio. kr.
Dyrkningsaftaler – pesticider	80.000 kr./ha	65 – 185 ha	5,2 – 14,8 mio. kr.
Dyrkningsaftaler – pesticider og reduceret kvælstofnorm	120.000 kr./ha	40 ha	4,8 mio. kr.
Sløjfning af private brønde og boringer	12.000 kr./stk.	0 stk.	0 kr.
Ekstern kommunikation			1 mio. kr.
Sum			65 – 74,6 mio. kr.

Tabel 7: Tabellen viser budgettet for de forebyggende indsatser, der er omfattet af indsatsprogrammet (jf. tabel 4). Internt tidsforbrug og drift er ikke medregnet. I budgettet for medfinansiering af skovrejsning, er der forudsat en medfinansieringsgrad ved jordkøb på 50 %. Budgettet for dyrkningsaftaler, er baseret på en gennemsnitsbetragtning mht. erstatningsniveauet. I praksis vil der blive udbetalt lavere erstatninger for arealer, der ikke er i omdrift, hvorimod der forventes at blive udbetalt højere erstatninger for omdriftsarealer, hvor der dyrkes højtstående afgrøder.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at der er forholdsvis stor usikkerhed forbundet med budgettet for forebyggende indsatser på kildepladserne. De væsentligste kilder til usikkerhed er følgende:

- Beskyttelsesbehovet: Vurderingen af omfanget af forebyggende indsatser på Svendborg Vands kildepladser (jf. tabel 6) er forbundet med stor usikkerhed. Usikkerheden er størst på Hvidkilde Kildeplads, hvor omfanget afhænger af udfaldet af den verserende sag angående fornyelsen af vandindvindingstilladelsen. Usikkerheden er der taget højde for ved udarbejdelsen af budgettet ved at angive et interval, der afspejler om kildepladsen klassificeres som enten type A, B eller C.
- Jordprisen: Udgifterne, der vil være forbundet med forebyggende indsatser på Svendborg Vands kildepladser, er proportionale med jordens pris. Budgettet i tabel 7 af baseret på en gennemsnitlig jordpris på 200.000 kr. pr. ha.
- Erstatningstakster: Ved indgåelse af dyrkningsaftaler skal alle lodsejere have fuld erstatning for tabet som de pålagte restriktioner medfører. Der vil være stor forskel på erstatningsniveauet og procesomkostningerne fra sag til sag. Gennemsnitsbetragtningen, der danner grundlag for budgettet i tabel 7, er derfor forbundet med forholdsvis stor usikkerhed.
- Skovrejsningsaftalen: I Skovrejsningsaftalen forudsættes det at være muligt at erhverve et areal på i alt 540 hektar over en periode på 20 år med henblik på skovrejsning. Det svarer til opkøb af i størrelsesordenen 85 % af områderne, der er omfattet af skovrejsningsaftalen. Da opkøb af jord med henblik på skovrejsning er baseret på frivillighed, er denne prognose usikker. Bliver omfanget mindre, forventes en del af den manglende indsats i stedet at blive gennemført via dyrkningsaftaler.
- Forsyningsstruktur: Budgettet for de forebyggende indsatser tager afsæt i den nuværende forsyningsstruktur. På længere sigt vil der uvægerligt ske ændringer i forsyningsstrukturen, der ændrer på forudsætningerne og som derfor fordrer en revision af budgettet. Det vil eksempelvis være tilfældet ved etablering af nye kildepladser eller evt. overtagelse af private vandværker.

Udgifterne til forebyggende indsatser forventes at skulle afholdes over en periode på 20 år, hvilket også afspejler den nuværende tidshorisont for skovrejsningsaftalen med Svendborg Kommune og Naturstyrelsen. Antages en ensartet fordeling af udgifterne i hele denne periode svarer det til en årlig udgift på mellem 3,25 og 3,73 mio. kr. Ved et vandforbrug på 2 mio. m³/år medfører det en øget vandpris på mellem 2,03 og 2,33 kr./m³ inkl. moms. For en husstand med et vandforbrug på 130 m³/år svarer det til en stigning i den forbrugeroplevede pris på mellem 264 og 303 kr./år inkl. moms.

Med hensyn til finansieringen af de forebyggende indsatser forventes der som udgangspunkt ikke at være behov for lånefinansiering. Det skyldes først og fremmest, at der som et led i skovrejsningsaftalen med Svendborg Kommune og Naturstyrelsen er indgået en betalingsaftale med Naturstyrelsen i 2021. I henhold til betalingsaftalen indbetales der hvert år et fast beløb på en konto hos Naturstyrelsen, der finansieres via et tilsvarende tillæg til indtægtsrammen. Hvis det viser sig, at Svendborg Vand har succes med indgåelse af frivillige dyrkningsaftaler som et led i BNBO-indsatsen, kan det dog afstedkomme forholdsvis store udgifter til dette formål i de kommende år. Her kan lånefinansiering undtagelsesvis blive aktuelt.

Den økonomiske ramme for vandselskaber kan øges med tillæg i henhold til §11 i bekendtgørelse nr. 938 om økonomiske rammer for vandselskaber med henblik på at dække udgifterne til grundvandsbeskyttelse. Det forudsætter dog, at grundvandsbeskyttelsen gennemføres som et led i opfyldelsen af et statsligt eller kommunalt fastsat, pålagt eller godkendt mål. Det er tilfældet for udgifterne til medfinansiering af statslig

skovrejsning ved Skovmølleværket. Det vil også være tilfældet i forbindelse med indsatsen for at beskytte grundvandet imod forurening med pesticider og nitrat indenfor BNBO. Det vurderes endvidere, at udgifter til øvrige forebyggende indsatser, også vil kunne dækkes via et tillæg til indtægtsrammen, såfremt de gennemføres på baggrund af en kommunalt vedtaget indsatsplan for grundvandsbeskyttelse (jf. kap. 10). Er der tvivl om mulighederne for at kunne få dækket omkostningerne via et tillæg til indtægtsrammen, vil der være mulighed for at søge Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen om forhåndsgodkendelse, inden udgifterne afholdes.

10. Implementering

Denne strategi er udarbejdet parallelt med, at der allerede gøres en aktiv indsats for at beskytte grundvandet på Svendborg Vands kildepladser. Med hensyn til de forebyggende indsatser omfatter denne indsats dels medfinansiering af statslig skovrejsning ved Skovmølleværket og dels en indsats med henblik på at beskytte grundvandet indenfor BNBO foranlediget af Miljøstyrelsens genberegning af BNBO, Svendborg Kommunes politiske beslutning om ekspropriationsvilje (jf. byrådsmødet den 29. juni 2021) samt resultatet af kommunens risikovurdering af BNBO på Svendborg Vands kildepladser.

Strategien viser, hvordan den igangværende indsats indgår i en samlet plan for, hvad der skal til for at imødekomme målsætningen om *”bæredygtig produktion af drikkevand baseret på rent grundvand”*. Hvad det mere præcist indebærer, vil fremgå af handleplaner, der udarbejdes for Svendborg Vands kildepladser med afsæt i strategien. Dette planarbejde forventes igangsat parallelt med Svendborg Kommunes arbejde med en ny indsatsplan for grundvandsbeskyttelse, der skal afløse den oprindelige plan fra 2009. Da Den Nationale Grundvandskortlægning på Fyn er blevet revideret med virkning fra 1. januar 2022 (jf. bekendtgørelse nr. 2071 af 11. november 2021 om udpegning af drikkevandsressourcer) og Svendborg Kommune dernæst har et år til at udarbejde et udkast til en indsatsplan for grundvandsbeskyttelse (jf. bekendtgørelse nr. 912 af 27. juni 2016 om indsatsplaner), forventes det derfor, at der vil foreligge et udkast til en indsatsplan ultimo 2022.

Som et led i kommunens indsatsplanarbejde skal der udarbejdes en tidsplan for implementeringen af indsatserne, der er omfattet af indsatsplanen. Af samme årsag omfatter denne strategi ikke en tidsplan for implementering. I stedet vil der blive udarbejdet tidsplaner for implementering som et led i udarbejdelsen af handleplanerne for kildepladserne. Der er dog muligt allerede på det foreliggende grundlag at give en klar indikation af den overordnede tidshorisont for indsatsen. For de forebyggende indsatser, der allerede er igangsat i form af statslig skovrejsning ved Skovmølleværket og en indsats med henblik på at beskytte grundvandet indenfor BNBO, er der således fastsat en tidshorisont for indsatsen.

For den statslige skovrejsning er det hensigten at realisere målsætningen om et skovrejsningsprojekt på 540 hektar over en periode på 20 år fra 2020 til 2040. Statslig skovrejsning bygger dog på frivillig deltagelse fra lodsejernes side, så hastigheden, hvormed skovrejsningsprojektet kan realiseres afhænger derfor både af de involverede parter engagement og lodsejernes villighed til at afstå jord til formålet. På trods af de lange udsigter forventes skovrejsningsprojektet at komme godt fra start via den igangværende multifunktionelle jordfordeling, og derfor er der et begrundet håb om at nå forholdsvis langt på forholdsvis kort tid indenfor de næste par år.

BNBO-indsatsen kan formentlig gennemføres indenfor en forholdsvis kort tidshorizont. Når det er realistisk, bunder det i, at der i Svendborg Kommune er truffet en politisk beslutning om ekspropriationsvilje, såfremt det ikke er muligt at indgå frivillige aftaler med de berørte lodsejere.

Den ovenstående beskrivelse af, hvordan strategien vil blive implementeret skulle gerne illustrere at planlægningen af indsatsen skal være kendetegnet ved at være agil og dynamisk, da det på stående fod kan være vanskeligt at forudsige, hvad der er muligt, hvor det er muligt og hvornår det er muligt. Den samme agilitet og dynamik skal også kendetegne den strategiske planlægning og dermed denne strategi for grundvandsbeskyttelse. Ændres forudsætningerne for arbejdet med grundvandsbeskyttelse i væsentligt omfang som følge af både interne og eksterne forhold, vil det afstedkomme evaluering og eventuelt justering af strategien. Evaluering af strategien gennemføres som udgangspunkt hvert år samt når bestyrelsen vurderer, at der er behov for det.

Bilag 1: Bemærkninger til indsatsprogrammer

Medfinansiering af skovrejsning

Det fremgår af indsatsprogrammerne at forebyggende indsatser med henblik på at beskytte grundvandet via medfinansiering af skovrejsning er højere prioriteret end forebyggende indsatser i form af henholdsvis dyrkningsaftaler om pesticidfri drift samt pesticidfri drift og reduceret kvælstofnorm. Det skyldes, at der, som beskrevet i afsnit 6.1, er mange fordele forbundet med anvendelsen af dette virkemiddel. Den væsentligste forskel er i denne sammenhæng fredskovbestemmelserne, der giver en ekstra sikkerhed på langt sigt ved medfinansiering af skovrejsning.

I indsatsprogrammerne sondres der ikke mellem medfinansiering af statslig, kommunal og privat skovrejsning. Som følge af skovrejsningsaftalen af 21. september 2020, er det pt. først og fremmest medfinansiering af statslig skovrejsning, der er aktuell på Svendborg Vands kildepladser. I skovrejsningsaftalen er der en målsætning om at erhverve op til 540 hektar jord med henblik på statslig skovrejsning. Mulighederne for at udvide indsatsen om nødvendigt vurderes at være begrænsede. På de øvrige kildepladser i det åbne land, hvor der er behov for en forebyggende indsats, er det pt. kun på Lunde Kildeplads, hvor der i betydeligt omfang er udpeget skovrejsningsområder i kommuneplanen. På dette grundlag vurderes potentialet for beskyttelse af grundvandet via medfinansiering af skovrejsning udover arealerne, der allerede er omfattet af skovrejsningsaftalen af 21. september 2020, i vid udstrækning at være udtømte. Men pga. de mange fordele ved at prioritere grundvandsbeskyttelse via skovrejsning fremfor dyrkningsaftaler, vil mulighederne fortløbende blive vurderet. Her vil opmærksomheden også være rettet imod etablering af nye partnerskaber.

Dyrkningsaftaler (pesticidfri drift)

Forurening af grundvandet med pesticider vurderes pt. at være den største trussel i forhold til at indfri målsætningen om "bæredygtig produktion af drikkevand baseret på rent grundvand". Af samme årsag har Svendborg Kommune vurderet, at der skal gennemføres en indsats med henblik på at beskytte grundvandet indenfor BNBO imod forurening med pesticider på alle Svendborg Vands kildepladser med undtagelse af Landet Kildeplads. I det omfang det ikke er muligt at gennemføre indsatsen via medfinansiering af skovrejsning, skal indsatsen gennemføres via dyrkningsaftaler.

Det forventes kun, at dyrkningsaftaler om pesticidfri drift vil blive anvendt i et forholdsvis begrænset omfang udenfor BNBO. Med den nuværende klassifikation af kildepladserne kan det komme på tale på Holmdrup og Skovmølle Kildeplads, hvor medfinansiering af statslig skovrejsning ikke er en mulighed. Om det kan komme på tale på Hvidkilde Kildeplads afhænger af fremtidsudsigterne for kildepladsen.

Dyrkningsaftaler (pesticidfri drift og reduceret kvælstofnorm)

Forurening af grundvandet med nitrat vurderes generelt ikke at være en stor trussel imod grundvandet på Svendborg Vands kildepladser. På nogle kildepladser er der dog i forbindelse med Den Nationale Grundvandskortlægning udpeget indsatsområder med hensyn til nitrat. Det er bl.a. tilfældet på Lunde og Skovmølle Kildeplads. Her har Svendborg Kommune vurderet, at der er behov for en indsats med henblik på at beskytte grundvandet indenfor BNBO imod forurening med både pesticider og nitrat. Her kan dyrkningsaftaler, der både omfatter pesticidfri drift og reduceret kvælstofnorm, således komme på tale i det omfang, der ikke er mulighed for at gennemføre indsatsen via medfinansiering af skovrejsning.

Jordkøb

Som nævnt i afsnit 6.1 kan jordkøb i visse tilfælde være en farbar vej i de tilfælde, hvor hverken medfinansiering af skovrejsning eller indgåelse af dyrkningsaftaler vurderes at være den rette løsning. Jordkøb kan undtagelsesvis blive aktuelt, såfremt det sker med henblik på videresalg med tinglyst deklaration eller evt. jordbytte, der kan bane vej for skovrejsning eller en dyrkningsaftale.

Sløjfning af private brønde og borer

Det fremgår af indsatsprogrammerne, at tilskud til sløjfning af private brønde og borer er en højt prioriteret indsats indenfor næroplande til både A- og B-kildepladser. Det er dog i denne sammenhæng vigtigt at bemærke, at der i finanslovsaftalen for 2022 er lagt op til, at der skal oprettes en "tilskudspulje til afvikling af ubenyttede borer, der ikke er sløjfet på forsvarlig vis". Udmøntningen vil vise, hvorvidt det er relevant, at Svendborg Vand spiller en aktiv rolle i denne sammenhæng. Det vil være nærliggende at få afklaret dette i forbindelse med Svendborg Kommunes udarbejdelse af en indsatsplan for grundvandsbeskyttelse.

Ekstern kommunikation

Det fremgår af indsatsprogrammerne, at indsatser målrettes næroplande til både A- og B-kildepladser. Det fremgår af afsnit 6.1, hvad denne indsats kan omfatte.